

Fins sempre...

Al cap de quinze dies, el dimecres 26 de novembre, li vaig trucar. Vam quedar per veure'ns. Ni dijous ni divendres li anaven bé, havia d'impartir conferències i, dissabte que a ell li anava bé, m'anava malament a mi. En definitiva, vam quedar de veure'ns el dimecres de la setmana següent a la Universitat Ramon Llull on presentava les seves dues darreres obres i allí ho acabaríem de perfilar tot. L'endemà em va trucar en Joan i em va dir que l'Eusebi Colomer havia mort; un atac de cor, es pensava. No sabem si riure o plorar, i això de la intensitat de la darrera trobada que havíem tingut amb ell. Ens era increïblement familiar el seu to, la seva manera de somriure, tot plegat... perdíem la temporalitat d'un gran pensador, se'ns imprimia l'afabilitat d'un gran home. Què havíem de pensar davant l'evidència d'un home que traspassava el mateix dia que se celebra al beat Ramon Llull? Doncs no ens va sortir de dins res més que un somriure còmplice.

Josep Cortada i Hortalà és
estudiant de filosofia a la UB.

La darrera obra d'Eusebi Colomer

E. Colomer i Pous,

El Pensament als Països Catalans durant l'Edat Mitjana i el Renaixement,
Barcelona, IEC-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997, 288 pàg.

ISABEL SEGARRA AÑÓN

EN ENDINSAR-NOS EN LA LECTURA I L'ANÀLISI DE L'OBRA DEL P. COLOMER I POUS, *El Pensament als Països Catalans durant l'Edat Mitjana i el Renaixement*, fruïm a cada pàgina de la profunditat, de la maduresa i el rigor intel·lectual d'una aportació destacadíssima –opino– a l'estudi de la cultura catalana de l'Edat Mitjana i del Renaixement.

L'autor circumscriu el seu llibre a l'àmbit de la filosofia als Països Catalans partint del s. XIII, amb la gran figura de Ramon Llull, per cloure el períple que ens proposa al s. XVI amb el valencià Joan Lluís Vives. E. Colomer i Pous ens convida a aprofundir el coneixement de Ramon Llull, Ramon Martí, Arnau de Vilanova, Ramon Sibiuda, Anselm Turmeda i J. Lluís Vives en el vessant filosòfic de llurs obres.

El Pensament als Països Catalans... està estructurat en sis capítols, el primer dels quals ens ofereix un «Panorama general» a mode d'introducció dels fets i dels autors més rellevants que marcaren decisivament l'evolució del pensament medieval i renaixentista a les nostres terres. Per tal d'entendre el pas vers el pensament modern, és fonamental el capítol que el P. Colomer dedica a l'humanisme, que, nascut com a moviment filològic i literari, desenvolupà l'interès per la problemàtica filosòfica i preparà el camí a grans pensadors futurs.

E. Colomer analitza amb detall la petja de l'aristotelisme, molt arrelat als Països Catalans, l'Escolàstica i l'afany per l'estudi de la història i per la filologia de l'humanisme, que desembocà en l'antropocentrisme que traspua el Renaixement. Un bon exemple d'aquest canvi és el *Liber creaturarum seu de homine* de Ramon Sibiuda.

El nucli central d'aquesta obra del P. Colomer és dedicat a Ramon Llull. Colomer i Pous ens delecta amb l'anàlisi de l'*Ars magna* lul·liana, bo i exposant el seu sistema categorial i combinatori que l'apropa a les bases de la lògica matemàtica moderna. Després de presentar l'*ars* de manera clara i entenedora per al lector poc familiaritzat amb aquest vessant del pensament del mestre Ramon (no hem d'oblidar que el Llull llatí no acostuma a ser una de les primeres lectures que cau en mans de qui s'inicia en el coneixement del Doctor il·luminat), l'estudiós analitza l'obra religiosa i apologetica de Llull contraposant-hi la particular concepció teològica del frare dominicà Ramon Martí, divergent respecte a la de Llull en punts essencials com ara el recurs a la tècnica de l'exegesi i la utilització de les fonts i de la tradició. Llull prefereix combinar «l'ideal agustinian de la saviesa cristiana» (pàg. 235) amb el realisme i el coratge que empenyien les seves missions. Tanmateix, en l'obra i en l'experiència evangelitzadora de Ramon Llull no constatem el recurs a la provada i consagrada *auctoritas*, sinó als arguments de la raó.

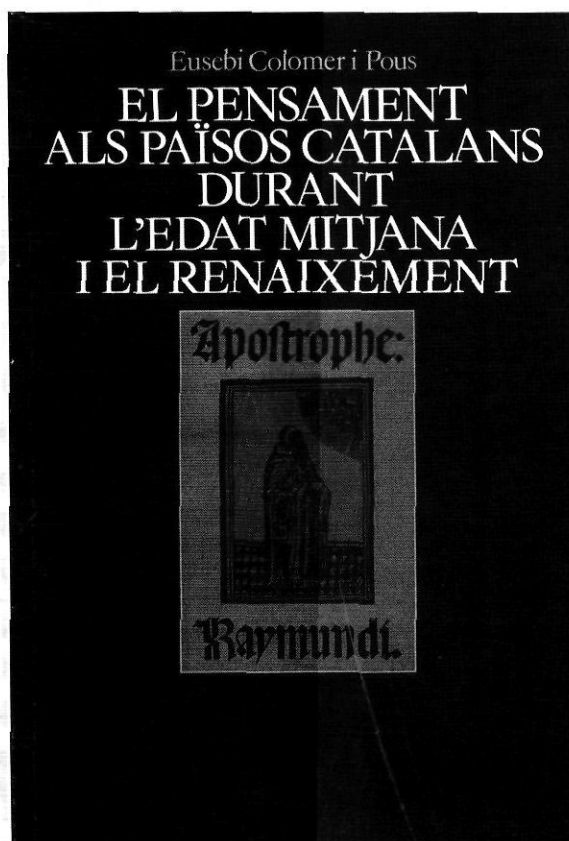
Ensems amb l'aportació a la filosofia, a la teologia i a la història del cristianisme durant el segle XIII que signifiquen les figures de Llull i Martí, hem de tenir ben present, com remarca el P. Colomer, una sèrie de factors que, lligats en un primer moment a objectius religiosos, enriquiren el panorama cultural de les terres catalanes: ens referim a la creació dels *studia linguarum* (data de fundació: 1250) i a les escoles d'àrab i d'hebreu en les quals els futurs pares missioners completaven la seva formació. L'estudi dels llibres sagrats de jueus i musulmans els havia de ser un pas indispensable per a adquirir vies racionals de conversió d'infidels. Tant Llull com Martí desaprovechen la religió de l'islam però en ocasions resten fascinats per l'expressió lírica de l'Alcorà. En el cas dels jueus, ambdós autors veuen en llur creença més punts vituperables i perillosos. Els senten més propers, més encastats en la societat –recordem l'escola jueva de Girona, que florí entre 1200 i 1260 i que va tenir cabalistes molt destacats– i, per tant, en certa manera representen un mal interior que cal combatre.

Ben diferent és, en canvi, l'ús que Arnau de Vilanova fa del mètode exegetíc hebraic. E. Colomer evidencia el fet que Arnau és el primer autor llatí que recolza l'hermenèutica del Tetragrama en l'anàlisi de la forma de totes i cadascuna de les seves lletres. Aquesta tècnica d'interpretació, habitual en la mística judaica, no havia estat emprada encara per cap autor cristià. Segons Colomer, hi ha motius per considerar Arnau de Vilanova un precursor d'autors posteriors com G. Pico della Mirandola, J. Reuchlin i H. Cornelius Agrippa von Nettesheim, que se serviren de la cabalística des d'un punt de vista cristià.

Com ja hem apuntat més amunt, la inflexió que marca el pas del món medieval al Renaixement no pot entendre's sense el moviment que coneixem amb el nom d'humanisme. Colomer assenyala la importància de l'humanisme literari, també dipositari d'inquietuds pedagògiques, que derivà a la reflexió filosòfica. En aquest sentit, Colomer i Pous no pot deixar de citar la importància de Petrarca i, a casa nostra, la primerenca recepció de l'humanisme de la mà de Bernat Metge. Més endavant, a la primera meitat del s. XV, la preocupació antropocèntrica és palesa en Ramon Sibiuda. L'originalitat de la seva obra rau en el plantejament de la teologia i de la dogmàtica cristiana sempre a partir de l'home i de la natura que li és realitat. Per aquest motiu, segons Colomer, autors com Nicolau de Cusa, Jacques Lefèbre d'Étaples, Charles de Bouelles, Montaigne i Pascal valoraren la seva *Theologia naturalis* (nom amb què durant els segles XVI i XVII es conegué el *Liber creaturarum seu de homine*).

El contrapunt escèptic, satíric, un tant descregut i realista, contemporani de Sibiuda, el representa Anselm Turmeda i la seva coneguda *Disputa de l'ase*.

El P. Colomer clou el llibre amb una aproximació al pensament de Joan Lluís Vives (1492-1540) prenent com a objecte d'estudi la *Fabula de homine* i el tractat *De initiis, sectis et laudibus philosophiae*. Ens sembla d'allò més interessant i esplèndida l'observació d'E. Colomer quant a una contraposició significativa que es produeix entre les obres esmentades i l'encaix de l'humanista valencià en la seva generació. Per bé que Vives pertany al grup d'humanistes europeus llunyans a les grans figures italianes com H. Barbaro, Ficino, Pico, Valla i Poliziano, tant en la *Fabula* com en el *De initiis* J. Lluís Vives s'inspira en el pensament de Ficino i de Pico della Mirandola i se'n fa hereu en la meditació sobre l'excel·lència i la dignitat de l'home. En el pensament de Vives, però, les aptituds humanes hauran de donar fruit, mitjançant l'educació: el capteniment i l'acció acordada amb Déu.

Isabel Segarra Añón és professora de llatí a l'IES Provençana de l'Hospitalet de Llobregat.